

Ýörük türkmen obasy we ýörük durmuşy

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Ýörük türkmen obasy we ýörük durmuşy YÖRÜK OBALARI ve YÖRÜKLERİN YAŞAMI

■ YÖRÜKLERİN YAŞAMI

Ýörük boylarının, konar göçerlerin; ýükseklere çıkmak, uçsuz bucaksız bozkırlara, yeşil ovalara, kıvrım kıvrım akan derelere, yemyeşil çayırlara, alçak tepelere, pıynarlı yakalara dağlardan bakmak, burcu kokulu bitkilerin arasında kabardıcın, koyu gölgesine yaslanmak, çayıra uzanmak, keçilerin çanlarını, erekteki koyunların melemelerini, develerin hataplarındaki havan çanlarını dinlemek, öküzlerin böğürmelerini, sıyırtmacın düdüğüyle beraber duymak, danaların tozu dumana katışını görürken, hergeleciniň sıklığını duymak, atların kişnemesini, horozların ötmesini, köpeklerin havlamasını, kuşların cıvıltısını duymak, kaval sesiyle geçmişe dalmak, cura sesiyle uyanmak, kemence sesiyle sevdayı hatırlamak, tekenin kayadan kayaya sekmesi, bögelek tutmuş düvenin koşuşturması, kısırakların kişneyerek suya dört nala gitmesini görmek ne zevklidir ýörük için.

Yaslandığınız yerden doğrulur, dengilerek etrafa iyice bakarsanız; öbek öbek çadırları, önünde koşanları, cıngırak oynayan çocukları. Elinde bakraç koyun sağmaya gidenleri görür, göz kapaklarını hafif kaldırır daha uzaklara bakınca; daha yüksek dağları görür “kimbilir orası nasıldır” der ve özlem duyarsınız, karşı yamaçlara serpilmiş; obalar oymaklar, yeşillikler içerisine” küme küme yerleşmiştir. Doğa cömert, yeşillere bezenmiş yeryüzü, gökyüzündeki mavilikler arasına serpilmiş pamuk yığınları gibi bulutları hep birarada görünce geçmiş ve geleceği birarada hayal edersiniz. Hele ilk defa bütün bu güzellikleri görürseniz dünyayı yeniden

keşfettiğinizi sanırsınız. Oysa yörük obasının insanları o güzelliği sanki içlerindeymiş gibi hergün görüyorlar, uzak kalınca da yayla hasretiyle yanıp tutuşuyorlar.

Yüce dağlarda dolaşmak yiğitliktir, vatani kuran, kurtaran ve savunan yiğitler, efeler, zeybekler, kızanlar çıkmıştır, Yörük obalarından tarih boyunca. Yörükler her zaman asker sayılırlardı, Türk milletinin özünde varlardı. Asker doğup asker ölmeleri de doğaldı. Tarih incelenirse savaştığımız milletler hep yerleşim birimlerini, savunma ve korunma amacıyla kalelerini dağlara, yüksek tepelere kurmuşlardı. Yüksek tepelere yapılmış düşman kalelerine ilk atağı yapan akıncılar, neferler yörüklerdi. Yörükler dağlara, yükseklerle ulaşma sevdasını vatan sevgisi ve hürriyet özlemiyle birleştirilince dayanır mı kaleler. Yörükler tepelere bir bir hakim olunca Türk ordusu zaten savaşı kazanmış sayılırdı. Tarih hep böyle yazılmıştı. O nedenledir ki ordunun öncüleri, akıncıları, uç askerleri, atlıları, neferleri, Alperenleri, yörüklerin gözü pek yağız delikanlılardan seçilirdi.

Gaza ve cihat yapan yörüklere fatihlerin çocukları denirdi. Zeybeklik, efelik isimleri de kolay alınmamıştır. böyle olmasaydı Hazar Denizi, Aral Gölü etrafında ve Orta Asyanın bozkırlarında oturan Oğuz Boyları'nın kolları; Ata yurttan Ana yurda, Anadolu'nun bereketli topraklarına kavuşabilirler miydi, bin yıllık ana yurdu koruyabilirler miydi?

Teke yöresinin kepenek altında yatan aslanları için, güngörmüş Türkmen dedeleri, Aş-elek görmüş eli kınalı, ak dastarı altında kepezli ebeleri dua etmişler; Atadan oğula hep söylene gelmiştir yörük ellerinde: "Güneş batarken ay doğsun, ay batarken güneş doğsun üzerinizden aydınlık hiç eksik olmasın" diye.

Yörük obasının insanları çileye sevdalıdır. Zoru aşmak, uzağa kavuşmak, yükseklerle çıkmak özlemidir. Kuşun tüneğinde korkusuz olduğunu bilir. Dağlara ulaşırsa yörük; turluğunu, alacığını, çadırını kuruverirse ata yurduna, işte o zaman mutludur.

Obanın yağız delikanlıları; dağların yamaçlarından akşama doğru ahenkli çan sesleriyle meleşerek inip gelen Yörüklerin

seyretmeye doymadığı keçilerini koşana toplarlar, koyunları ereğe katarlar, eli bakralı genç kızlar hayvanlarını sağmaya giderken, delikanlılar, kızanlar, kopiller ıngırağa koşarlar, tereyağıyla kömürü katınca ne de ses çıkarır kulakları ınlatır ıngırak sesleri, sanki için için ağlar, bazen nara olur, bazen feryat olur. Belki'de yurtların acılarını, sevdalarını anlatır. ıngırakta yer bulamayanlar elik oynamaya koşarlar, el ile başlayan oyun ayak, bel, u, taş derken sıra yelliye gelince naralar kopar hep birağızdan, çığlıklar yankılanır, kayalardan, zapırayanlar, seyidenler, koşanlar soluk soluğadır, elinde çalı, gütmek zordur aslında eliği.

* * *

Alacakaranlık olunca ker sessizlik ortalığa, sessizliği bozar erekti koyunların yayılmaya gidişi. Ama sessizdir usul usul, szle szle yürür koyunlar. Arada bir köpek havlar, salar korkuyu dağlara. Elbet canavarlarda boşdurmaz bekler zamanı. Bulurlarsa sahipsiz sürüyü sıkarak geçer. Derler ki Türkmen kocaları; bir canavar yüz koyunu sıkarsa atlarda lrmş, bilinen şudur; en fazla altmış koyunu, sıkmıştır. Ama yamandır oban köpekleri vermeyince canlarını, vermezler koyunu.

Gecenin karanlığında koyun gütmeye gitmeden önce kocalar; eli kınalı kadınların hazırladığı yufkayla hşmerimi yerler, kese yoğurdundan yapılmış ayrıntı içerler. Kurmuşken sofranın başında bağdaşı, kalkmak zordur, ama yrktr yürüyecektir. Başında orap şapkası ayağında çarığı, orabıyla dimisi, belinde kuşağına yerleştirdiği kavalı, sırtında kepeneği, elinde değneği, omzunda tüfeği ile koyunun arkasından karanlığa dalınca yörük kocası, kaybolunca karanlıktan her tepeden, her ayırdan ıslıklar duyulmaya başlanır. Her ıslığın anlamı ve manası vardır. Bu yörüklerin haberleşmesidir.

Sağılan sütler kazanlarda kaynatılmış, yoğurtlar alınmışdır. Yörük için sabah erken olur. Kadını, erkeği için gün gökyüzünden yıldızlar kaybolunca başlar. Zaten keçiler,

koyunlar melemeye, horozlar ötmeye, köpekler havlamaya başlar zamanı gelince. Erken yatmak erken kalkmak gerektir. Yerdeki kızıl kilimlerin, karaçulların üzerine, keçeler ve postlar serilir. Koyun yününden yorganlarla yatılır. Dağlar soğuktur ama yazın gözenekleri açılan serin tutan keçi kılından yapılmış çadırın kışın soğukta yağmurlu havalarda gözenekleri kapanır bu defa sıcak tutar.

Erkenden kalkan Yörük; Oğlakların keçilerin yanına koşana katarlar ve emdirirler sonra ayırırlar bir bir anasından oğlağı. Koşanın çırkık kapısını açarlar. Koşarlar özlediği dağlara çan sesleri ortalığı kaplar bir an. Belki'de çobanın müziği, yüzünün gülümseyişi çanlardan çıkan ahenkli seslerdir. Eli kınalı kadınların saçta pişirdiği gatmarları sütle, ayranla, yeni saçtan indirilmiş hamurlu ekmeğin üzerine halis tereyağını sürerek yiyen kızanlar oğlak gütmeye, yağız gençlerde keçileri pıynarlı dağlara ağdırmaya giderler. İşi biten gençler çeşme başlarında buluşurlar, duymak isterler sevda seslerini. Sevdalar sözle söylenmez yörük obalarında. Bir tepede elinde kemençe erkekler, diğer tepede eli boğazında kızlar söyler müziğini. Her nefesin bir anlamı vardır boğaz çalınırken. Sevdalılar adeta konuşurlar müzikle, belki güneşin ilk ışıklarıyla sessizlikte ovalar, dağlar ortak olurlar, dinlerler tıpkı sevdalı insanlar gibi müziği. Sırma, çitme, çift, tek melikli, al yanaklı, eli kınalı kızlar oya, nakış işlemeye, ıstarlarında karaçul, kızıl kilim, alara kilim, heybe, çuval dokumaya başlarlar. Maniler söylerler: Öbür yandan yakınlar bir birlerine eklenir. Öyküler anlatır hiç durmadan, çadırlarında işlerini bitiren analar da ellerinde tengerek eğirirken, halaç бүkerken, golan örerken halleşirler konu komşularla. Gece boyunca yayılan koyunlar güneşin yukarlara çıkmasıyla, sıcağın bastırmasıyla ağaç gölgesine yatırılır. Yörük kocası da ya çadırında, ya da ardıç gölgesinde yaslanır gidermeye çalışır gecenin uykuzuzluğunu Köşenden şişene, goduktan guline hayvanlar alemi dosttur yörük obalarında insanların. Sevdalarıyla bir tutuşmuşlardır söylemişlerdir türkülerini, manilerini. Belki'de dünyada hayvanları, doğadaki bitkileri, ağaçları yücelterek

sevdalarıyla bir tutan, doğayı kendisinde gören yörüklerdir. Bu nedenledir ki bırakmamışlardır dağları, sevgilerini, dertlerini hep dağlara söylemişlerdir. Düşünmüşlerki dertlerine yalnız dağlar ortak olabilir. Herkes bilir ki halk müziğinde hayvanlar vardır, hep yaylalar hep dağlar vardır.

Çok kazanamaz insanlar, eğirdiğini yüne değişir de kazançları için bir türlü ses çıkaramaz, şükreder haline isyan nedir bilmez. Devletine sadakatlıdır, kanında vardır ulul emre itaat, Vatan sevgisi ecdadtan yadigar kalmadır kendisine. Bilir ki Vatan varsa kendi de vardır. Vatan yoksa kendi de yoktur. Olgundur, kabül etmesini bilir, yiğittir, merttir, mücadele etmesini bilir, cömerttir vermesini bilir, inançlıdır hakkı hukuku bilir. gene de gelinemez yörüğün üstüne üstüne; çıkarılınca orman kanunu, salınınca orman askeri çobanın üzerine üzerine çoban abanın altından sopayı gösterip deyiverince “ya keçinin affı yada ormanın mahfı. İşte o zaman atılmıştı geri adım lavedilmişti orman askeri.

Yörüklerin bakmayın toplu hareket etmediklerine. Yörükler kendi işlerinde bile özgür olmak isterler. Dünya ile tek başlarına mücadele edebileceklerine inanırlar, o gücü kendilerinde görürler. Tıpkı bir “Türk dünyaya bedeldir” sözü gibi. İstemezler kimse karışmasın işlerine, dokunmasın özgürlüklerine, zaten özgürlüğe güce sevdalanmasaydı çıkarmıydı dağlara?

Katlanır mıydı zorluklara?

Yolunuz düşerse Yörük obalarına, uğrarsanız çoban yanına; tadarsanız hoşmerimi, yerseniz kese yoğurdunu, çökeleği, dağarcıkta saklanan dürgelerle, yufkalarla ayrılarsınız gelmez, bir de buz gibi soğuk suyu gözünden avuç avuç, ya da küyner kokulu susakla içince.

Keçilerle teke, o da ister pıynarlı bir tepe, koyunlarla koç o da ister mevsiminde göç. Güzün sahile inen çoban mutlu değildir. Daha ilk gün başlar yayla özlemi. Bitince kış, otlar cücüklemeye, ağaçlar pürçüklemeye başlayınca sahilde; çok zaman geçmeden ak sakallı yörük dedesi toplar ihtiyar heyetini, büyük çadırın baş köşesinde bağdaş kuran güngörmüş yörük dedesi elini kuşağından çıkarır, ihtiyar heyetini bir

bir süzer ve derki"ak geçi kara geçi yine geldi yaz göçü". Artık karar verilmiştir.

Genç kızlar, yağız delikanlılar, kızanlar, kopiller heyecan içinde koşturmaya başlamıştır. Muhtar hemen deştimene ve tellala görev verir, haber salınır civar obalara, oymaklara göç tarihi duyurulur. Başka obanın aynı tarihte yola çıkması atalardan gelen tecrübelerle pek uygun görülmez. Göçün de kaide ve kuralları vardır. Sürdürüle gelmiştir. Göç hazırlıkları tamamlanmıştır, gök yüzünün doğusunda gecenin karanlığının arkasından deveci yıldızı görününce, "göç yolda düzelir" denir. Önde en değerli kızıl kilimler yüklü

hataplarında havan çanlı develer, arkasında yozlar, tülüler, mayalar, köşekler, atlar, ırafanlar, kısraklar, taylar, gulinler, semerinde çar çapıt yüklü eşsekler, sıpalar, goduklar, öküzler sığırlar, düveler, tosunlar, danalar, bızalar, keçiler, tekeler, çepiçler, oğlaklar, koçlar, koyunlar, şişekler, kuzular velhasıl yörüğün evcilleştirdiği dost saydığı hayvanlar sıralanmıştır bir bir. Muhtar, ihtiyar heyetleri önde giderken, tecrübeli atlılar pervane dönerler göçün çevresinde.

Yörük göçte geçit vermeyen koca dağlara tırmanmaya başlayınca, göç zorlaşır. Kalsa da atının nalları yolda, yırtılrsa da ayağındaki çarığı, yüklü deve dinlenmez der yürür Yörük insanı.

Göç devam ederken gece olup, konaklama yerine gelince develerdeki, atlardaki, eşseklerdeki yükler çözülür. Dinlenmeye çekilir, hemen ateş yakılır, tarnalar pişirilir, dağarcıklardaki ekmekler çıkarılır, taze sütler sağılıp ısıtılır, hep birlikte yenilir. Bir taraftan ateş çoğaltılır, curalar çalınır, önünde oynanılır, uyuma zamanı gelince; nöbetçiler dikilir, dağlar tekin değildir, hele göç yollarında, yataklar serilir uyunur, yine gecenin karanlığının ötesinden deveci yıldızı görününce yola çıkılır. Çünkü yörük obalarında göçerlere deveci yıldızının yol gösterdiğine inanılır.

Yaylaya yaklaşıncı, Yörük kabaardıcın kokusunu almaya başlar. Bilseniz ne kadar ferahlatır, huzur verir, güven verir insana.

Yayla denince akla kabardıç gelir. Yörük Kabardıcın gölgesine bakar hemen oraya kuru verir alacağını, çadırını. Kabaardıç hayvanları da unutmaz elbette; bazen erek olur. Bazen ağıl olur, bazen de koşan olur kuzucuklara. Atalar demiş ki; armut ağlatır, kavak kavlatır, söğüt söyletir, kaba ardıç gölgesi başyayladır.

Yörüklerin bir diğer ismi de konar göçerlerdir. Göç, yörükler için vazgeçilmezdir. Varınca yaylaya; ulaşmıştır insanlar özlediği ata yurtlarına. Bu sevinci kutlamak yarenlik yapmak isterler. Göçün ve çevre obalarının insanlarını alacak kadar geniş, yeşile bezenmiş çayır ve gürül akan suyu olan yerde toplanırlar, buraya genellikle yaren yeri, yaren beleni, yaren tepesi derler. Oğuz Boylarının, Türkmenlerin yörüklerin toplandığı yaren yerine; yiğidin harman olduğu yer denir. Türklerin tarih boyunca oynadığı oyunlar bir kez daha oynanır. Gücün, sevdanın, birliğin gösterisi yapılır. Yüce dağ başlarındaki yaren yerlerinde.

Obanın bütün insanları oyuna iştirak ederler.

Sevinci beraber paylaşırlar, hünerlerini gösterirler. Yörüklerde öyle güç parayla, yada kolay kazanılan payelerle gösterilmez. Güç bilekle, yürekle, akılla gösterilir. Yörüğün ata binişi, yürüyüşü, zeybek oyunu, konuşması, oturması, kalkması hepsi bir yiğitlik sembolüdür. Çünkü ata öyle yapmış, oğullar devam etmiş, devam etmekte gerektir.

Yörüğün oyunlarında fazla silaha raslanılmaz, çünkü gücü silahta değil kendilerinde görürler de kendilerini ortaya koyarlar.

Oyunlara at yarışıyla başlanır, cirit, çelik çomak, güreş, cıngırak, an daşı, arap, yanık oynarken erkekler, kadınlarda boş durmazlar; kaya, göçek oynarlar. Sıra ezgilere ve oyunlara gelince; cura, bağlama, saz, düdük, sipsi, kaval, kemençe çalınır. Türküler söylenir.

Orta yerde görürsünüz ağır zeybek, kıvrak zeybek, Teke Zortlaması, çömlek kırdıran oynayanları. Oyun deyip geçmemek gerektir. Alıcı gözle bakınca görürsünüz develerin yürüyüşünü, tekenin kayadan kayaya sekmesini, kabaardıçın arasında yürüyen insanı, çayırdaki usul usul yayılan sonra da suya koşan

koyunları.

Her oyunun bir anlamı, bir ifade ediş biçimi vardır. Bütün bunlardan sonra dağılır öbek öbek ata yurtlarına yörükler. Zaten gezilmiş yurdun konması da kolay olur.

Hayat devam ederken yörük obalarında, insanları dosttur, açık sözlüdür, sevda yüklüdür, yiğittir, merttir, cömerttir, olgundur. Türk'ün mayasıdır, saygılıdır büyüğüne, sadakatlıdır devletine, zorlukları aşınca mutlu olur, şükreder haline, soğuk günlerde kepenek yeter, bilir yaşamın zorluklarını, ama kopamaz dağlardan bir türlü; şahsiyetli insandır, aşk ile tutkuludur ÖZGÜRLÜĞÜNE.

<https://yorukturkmenvakfi.com/yoruk-obalari-yoruklerin-yasami.html>

Yörük Türkmen (YÖRTÜRK) Vakfı Resmi İnternet Sayfası 2016
Taryhy makalalar